

قانون بازار اوراق بهادار (بورس)

در نظم حقوقی کنونی

تفسیری، تشریحی و انتقادی

(منطبق بر قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۰۹/۰۱)

برای مطالعه دانش‌آموختگان رشته‌های حقوق، «حقوق اقتصادی» و «بورس و اوراق بهادار»
و آمادگی علمی برای موفقیت بیشتر در آزمون‌های و کارشناسی ارشد مجموعه مالی
(رشته مالی با گرایش مهندسی مالی، بانکداری، مالی بین‌المللی، بیمه، مستغلات و حقوق مالی)،
رشته مدیریت با گرایش مدیریت مالی و رشته مدیریت گرایش بازاریابی و آزمون‌های سازمان بورس

سعید صالح احمدی

سرشناسه	: صالح احمدی، سعید
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام / Iran, Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور	: قانون بازار اوراق بهادار (بورس) در نظم حقوقی کنونی / مولف سعید صالح احمدی
مشخصات نشر	: تهران؛ کتاب آوا. ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۵۰۹ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۵۱۱-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: بورس - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	: Stock exchanges- Law and legislation- Iran
موضوع	: اوراق بهادار - ایران
موضوع	: Securities- Iran
رده‌بندی کنگره	: KMH۹۶۲/۱۲۸ ۹۳۹۸
رده‌بندی دیویی	: ۳۶۱.۵۰۹۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۶۳۸۲۵۸

قانون بازار اوراق بهادار (بورس) در نظم حقوقی کنونی

انتشارات کتاب آوا

مؤلف:	سعید صالح احمدی
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۸
شمارگان:	۲۰۰ نسخه
قیمت:	۸۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۵۱۱-۴

نشانی مراکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، واحد ۴
شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۹۷۴۶۴۵ دورنگار: ۶۶۴۶۱۱۵۸
www.avabook.com Email: avabook_kazemi@yahoo.com
نشانی فروشگاه: اسلامشهر، خیابان صیاد شیرازی (خیابان دانشگاه)، جنب فرمانداری
شماره تماس: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هر گونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

سخنی با شما

«حقوق بورس اوراق بهادار»، یکی از مباحث کلان، تخصصی، حسّاس و بسیار حائز اهمیت بین‌رشته‌ای در قلمروی حقوق عمومی و حقوق خصوصی است که از آن می‌توان به واسطه اثرگذاری انکارناپذیری که بر مناسبت‌های کنونی زندگی بشر دارد و متقابلاً نیز تأثیرات محسوسی می‌پذیرد، تحت عنوان «نقطه سنجش نبض اقتصادها» نیز یاد نمود. مویّد توصیف مزبور این است که بورس‌ها بر اساس واقعیت کنونی و موجود جهان معاصر، مبین کیفیت و سطح اقتصادها می‌باشند بدان معنا که اگر اقتصادی بیمار و ناتوان و مفلوک باشد، بدیهی است که دارای بورسی شککننده و غیر قابل اتکاء خواهد بود.

امروزه بورس‌ها که در تالارهای شیشه‌ای و شفاف جهان دارند، بیشتر از پیش، از سیگنال‌ها و حس‌گرهای فوق‌العاده قوی و حسّاس منحصر بفرد خود برخوردار شده‌اند و ممکن است کوچک‌ترین رویداد یا مواضع سیاسی و اقتصادی و حتی صرف اعلام پیش‌تصمیم‌هایی که ممکن است اتخاذ شود، بسته به مورد به نوسان موقت یا بحران یا فاجعه در بورس یا بورس‌هایی منجر شود. از این جهات است که می‌توانیم ادعا کنیم حکم بر وجوب بررسی لحظه به لحظه علمی، تحلیلی و کارشناسانه بورس و رصد مسائل توسط دانایان حقوق و اقتصاد به ویژه با آسیب‌شناسی و آینده‌نگری است. اقتصادهای امروز دیگر توانایی بکارگیری روش‌های آزمون و خطا در این موضوع مهم را ندارند؛ زیرا ممکن است توقف یا عقب‌گرد بخشی از یک اقتصاد، به نابودی حیات مادی یک ملت و ایراد لطمه به نسل‌های آتی از حیث سرمایه‌های لازم در جهت پیگیری توسعه پایدار بیانجامد؛ در این خصوص، با وجود اینکه «حقوق بورس» از نظر علمی و دانشگاهی، بسیار حائز اهمیت محسوب می‌شود اما متأسفانه در کشور ما در این رابطه، از

نظر کمی و کیفی، کمتر آثار علمی قابل اتکایی که با بینش حقوقی مورد نگارش قرار گرفته باشد، انتشار یافته است. علت این موضوع شاید به دلیل عدم درج «حقوق بورس» در فهرست دروس مصوب دانشگاهی به ویژه در دوره مقدماتی (کارشناسی: لیسانس) حقوق باشد که هنوز این موضوع خطیر، آن‌چنان که باید، عنایت و توجه حقوق‌دانان و ناشران دانشگاهی به آن معطوف نگردیده است و به تعبیر ادبا، هنوز بدین واسطه از نظر علمی و تحلیلی «اندر خم یک کوچه‌ایم» هر چند آثار فاخر و قابل احترامی منتشر شده که در نوع خود، در خور تحسین هستند اما گمان نمی‌رود که خود مولفین دارای آثار علمی در این خصوص نیز منابع موجود که در بُعد تحلیلی و ماهوی، شاید کمتر از ۱۰ باشند، را متناسب با شأن، اهمیت و جایگاه موضوع بدانند و اتفاقاً برخی از نویسندگان که از تحقیق و تألیف و نگارش بنده در این اثر مطلع شدند، نهایت بذل عنایت را به عمل آوردند و علیرغم این که این کتاب پیشتر در ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ جهت صفحه‌بندی در اختیار انتشارات مربوطه قرار گرفت و به خوبی نیز انجام دادند، قبل از چاپ، استدعا نمودم تا اذن دهند اثر با انعکاس دکرترین حقوقی دانیان این حوزه، واجد وصف «در نظم حقوقی کنونی» گردد. تصمیم داشتم فقط به استدلال‌های خود قناعت کنم اما حیف آمد برخی استنباط‌های ارزشمند محققان حقوق بورس بدین شکلی که خواهید دید، به نظم در نیاید به ویژه این که چون فعالیت در بورس معطوف به ابتیاع اموال به مراد فروش و کسب منفعت قانونی است، بنابراین با توسعه حقوق بورس و تلقی اعمال به وصف تجارتي و صدق بند ۲ ماده ۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱، ضروری دیدم در این قلمرو به اندازه توان ناچیزم کاری را ارائه دهم که با ارتباط دادن به حقوق تجارت، دوستداران حقوق خصوصی را به تحقیق بیشتر در این رابطه - که تعداد کتب آن به تعداد انگشتان دو دوست نمی‌رسد - تشویق کنم.

از نظر مطالعات تاریخ حقوق، نخستین قانون (در معنای خاص کلمه) که قانون‌گذار در آن برای اولین بار از لفظ «بورس» استفاده نمود، «قانون راجع به اتاق‌های تجارت مصوب ۱۳۰۹/۰۷/۱۰» (شماره ثبت ۵۶۲ در روزنامه رسمی) می‌باشد که در بند ۲ ماده ۲۶ آن، امکان اخذ نظریات اتاق‌های تجارت مخصوصاً پیرامون مسائل لدی‌الاقتضایی مانند «مسائل مربوط به بورس و بانک

و صرافی و دلالی و عمل بیمه و ترتیب دفاتر تجار و دلال‌ها» از طرف وزارت اقتصاد ملی (اقتصاد و دارایی کنونی)، مورد پیش‌بینی قرار گرفت. سپس قانون‌گذار با بکارگیری عبارات مشابه «مظنه بورسی یا بازاری» و «مظنه بورسی یا نرخ بازار» (به ترتیب در مواد ۳۷۳ و ۳۷۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳)، حقوق ما را متوجه مفهوم قانونی «بورس» نمود. بعد از این، آنچه مورد عنایت قانون‌گذار قرار گرفت، توجه به این واقعیت بود که مفاهیم این‌چنینی جهت توسعه، حاجت به وضع قوانین اختصاصی دارند؛ فلذا در این راستا، بند ۱۵ «تصمیم قانونی دایر به ابراز رأی اعتماد به دولت جناب آقای حسن علی منصور نخست‌وزیر مصوب ۱۳۴۲/۱۲/۱۹» (بخش «سیاست پولی و اعتباری») که در اصل، برنامه دولت وقت در زمان حکومت پیشین بود، به عنوان یک قانون، به تصویب مرجع قانون‌گذاری وقت کشورمان قرار گرفت. قانون مزبور که در اصل، امکان ثبت برنامه تبیینی دولت موصوف را طی یک سند فراهم می‌نمود، متضمن این سخنان نخست‌وزیر وقت بود: «دولت توجه لازم خواهد کرد که سیاست پولی و اعتباری موجبات تسهیل و تسریع توسعه هماهنگ اقتصاد ملی را فراهم نماید و به عنوان وسیله مؤثر جهت تأمین حداکثر رشد اقتصادی و تحقق هدف‌های برنامه جامع ملی مورد استفاده قرار گیرد. با توجه کامل به حفظ ارزش داخلی و خارجی پول باید به وسیله سیاست اعتباری صحیح موجبات جلوگیری از افزایش نامتناسب قیمت‌ها و تأمین تعادل پرداخت‌های ارزی و تحقق پیش‌بینی‌ها و محاسبات سرمایه‌گذاری و ارشاد سرمایه‌های خصوصی در فعالیت‌های تولیدی و تشویق صادرات فراهم گردد و همچنین با اتخاذ تدابیر لازم وسایل تجهیز و استفاده از پس‌اندازهای خصوصی در امور تولیدی، صنعتی و معدنی و کشاورزی تأمین گردد یکی از وسایل لازم جهت به کار انداختن پس‌اندازهای مردم و خرید و فروش سهام و اوراق بهادار تشکیل بورس در کشور است. مدت ۲۲ سال است که صحبت از تشکیل بورس در ایران به عمل آمده است و اکنون دولت افتخار دارد که پس از طرح برنامه خود، «لایحه تشکیل بورس سهام و اوراق بهادار» را تقدیم نماید. تشکیل بورس خرید و فروش سهام استفاده از سرمایه‌های کوچک و پس‌اندازهای مردم در راه‌های تولیدی صنعتی و کشاورزی تشویق خواهد کرد و موجب تسهیل

گردش پول و ایجاد فعالیت‌های اقتصادی قابل توجهی خواهد گردید». فلذا در این راستا، در «قانون تأسیس اتاق صنایع و معادن ایران مصوب ۱۳۴۳/۰۹/۱۵، یکی از وظائف اتاق صنایع و معادن ایران، «کوشش و مساعدت در ایجاد بورس سهام و اوراق قرضه مؤسسات صنعتی و معدنی» مورد تأکید و پیش‌بینی قانون‌گذار قرار گرفت که به نوعی، مقدمه واجب تأسیس بورس سهام و اوراق قرضه محسوب می‌گردید و بدون فراهم نمودن زیرساخت‌های فیزیکی، نگارش پیش‌نویس لوایح قانونی لازم و پیش‌بینی نظام اداری مدوّن و مدرن مورد حاجت آن، تأسیس حقوقی مزبور عینیت نمی‌یافت؛ نتیجتاً حکم بر وجوب آنها بود.

سرانجام بعد از سال‌ها برنامه‌ریزی‌های نادرست و غیراصولی و همچنین عدم جزم و اراده دول سابق کشورمان دال بر فراهم نمودن زیرساخت‌های قانونی جهت برپایی بورس، قانونی تحت عنوان «ق.ت.ب.ا.ب» (به شماره ثبت ۶۲۴۷ در روزنامه رسمی موضوع پرونده شماره ۵۷/۱۲۰۵، انتشاریافته در ۱۳۴۵/۰۵/۱۱) مشتمل بر ۳۳ ماده و ۵ تبصره در روز دوشنبه ۱۳۴۴/۱۲/۰۹ به تصویب مجلس سنا رسید. سپس قانون مزبور در جلسه روز سه‌شنبه ۱۳۴۵/۰۲/۲۷ مورد تصویب مجلس شورای ملی قرار گرفت که هر چند مسأله مزبور با تأخیر فراوان و بدون تربیت و آموزش کافی نیروهای لازم متخصص، کارآزموده و حرفه‌ای محقق گردید اما فی‌حالاته، نفس تقنین موصوف در آن زمان، در نوع خود، یک گام بلند رو به جلو محسوب می‌شد.

ما در این اثر بر آن شدیم با محور قرار دادن «قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۰۹/۰۱» (به شماره ثبت ۱۷۷۱۴ در روزنامه رسمی، انتشاریافته در ۱۳۸۴/۰۹/۲۴) به عنوان شناسنامه و قانون مادر بازار سرمایه در کشورمان را با توجه به اینکه جایگزین «ق.ت.ب.ا.ب» گردیده، به روش «شرح ماده به ماده» و البته با درج دکترین حقوقی و اقتصادی و همچنین اهم مقررات و مصوبات قانونی مربوطه، «حقوق بورس» را مورد تحلیل و مطالعه قرار دهیم و حتی‌المقدور با عدم انعکاس تمامی مقررات مربوطه که بیش از ۲۲۰۰ صفحه است، بر حجم اثر نیافزاییم و صرفاً به موارد محدودی از مقررات بسنده کنیم چون هدف ما تحلیل مختصر و نقد و آسیب‌شناسی ق.ت.ب.ا.ب به اندازه اندک دانش مولف است تا بهانه‌ای برای شروع تفسیر قانون مزبور بشویم. ناگفته

پیداست هر چند در این راستا سعی شد نهایت تلاش خود را در جهت توسعه سطح علمی و نظم موضوع کتب این چنینی به عمل آوریم اما یقیناً این اثر ناچیز نیز به مانند همه آثار علمی، مستغنی از نقد همکاران محترم، دانشجویان، دانش پژوهان و دانش آموختگان خوش قریحه و همچنین کارگزاران، معامله گران، بازارگردانها، ناشران، مشاوران سرمایه گذاری و سبدگردانهای دنیای بورس نمی باشد. امید است با توجه به اینکه امکان دسترسی نسبی به نگارندگان فراهم است، سروران گرامی بذل عنایت فرموده نظرات به یقین ارزنده خود را به طریق مقتضی^۱ برای مولفین ارسال فرمایند تا ان شاء الله چون همواره بنا بر این داشته و خواهیم داشت که از هم افزایی همه دانایان متعهدی که که توانایی کمک به طی طریق هر چه بهتر جامعه علمی ما به سر منزل مقصود را دارند، بهره مند باشیم بنابراین بدین وسیله استدعا داریم ما را از نقدهای علمی خود محروم ننمایند.

امید است توسعه مفاهیم علمی حقوق تجارت و حقوق اقتصادی به ویژه در مانحن فیه «حقوق بورس»، به تسهیل و تسریع توسعه و رفاه ملل بیانجامد چرا که به اعتقاد ما، احترام عملی به حقوق تجارت می تواند در جهت برقراری سلم و صلح پایدار در سطح جهانی، نقش بسزایی را ایفاء کند. در این خصوص، آنچه می تواند تا حد زیادی صلح و امنیت جهانی را نخست برقرار و سپس تضمین کند، به هم تنیدگی هر چه بیشتر مشترکات ملت ها با توسعه روابط تجاری و افزایش تعریف منافع مشترک میان آنان می باشد.

این اثر، برای مطالعه دانش آموختگان رشته های «حقوق» و «بورس و اوراق بهادار» و آمادگی علمی برای موفقیت بیشتر در آزمون دکتری و کارشناسی ارشد مجموعه مالی (رشته مالی با گرایش مهندسی مالی، بانکداری، مالی بین الملل، بیمه، مستغلات و حقوق مالی)، رشته مدیریت با گرایش مدیریت مالی و رشته مدیریت گرایش بازاریابی مناسب باشد و افراد را برای آشنایی با قوانین بورس، قبل از شرکت در آزمون معامله گری بازار سرمایه توسط سازمان بورس و اوراق بهادار ویژه دانش آموختگان رشته های مرتبط از قبیل گرایش های مالی رشته مدیریت، حقوق

مالی، مهندسی مالی، حسابداری و اقتصاد، آزمون‌های گواهینامه‌های بورس و اوراق بهادار صادره سازمان بورس و اوراق بهادار (گواهینامه اصول مقدماتی بازار سرمایه در بورس اوراق بهادار و بورس کالا و همچنین گواهینامه تحلیل‌گری بازار سرمایه در بورس اوراق بهادار و بورس کالا)، آزمون معامله‌گری ابزار مشتقه، آزمون اصول بازار سرمایه و غیره آماده نموده و در انجام رساله‌های دکتری و پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد و نقد و تحلیل و درک حقوق بورس، بخشی از منابع مطالعاتی داوطلبان و جویندگان این حوزه را تأمین کند.

در پایان با تمام وجودم برای همه انسان‌ها در عصر معاصر و نسل‌های آینده، برآورده شدن آرزوی سلم و صلح و خشنودی را از خداوند قادر و متعال مسئلت می‌نمایم؛ زیرا معتقدم همه امور بشر باید به صلح و دوستی و لبخند و عدالت و محبت ختم شود. تجارت سالم نوع‌دوستانه می‌تواند یکی از ابزارهای تحقق کننده امور مزبور باشد.

سید صالح احمدی
۱۳۹۸/۰۳/۰۷

تهران

فهرست مطالب

فصل اول: تعاریف و اصطلاحات	۱۷
فصل دوم: ارکان بازار اوراق بهادار	۹۳
فصل سوم: بازار اولیه	۲۰۷
فصل چهارم: بازار ثانویه	۲۷۹
فصل پنجم: اطلاع‌رسانی در بازارهای اولیه و ثانویه	۳۸۱
فصل ششم: جرایم و مجازات‌ها	۴۱۱
فصل هفتم: مقررات متفرقه	۴۹۵